

IZZIVI PEDAGOŠKEGA KONCEPTA *Reggio Emilia*

Urednici

Tatjana DEVJAK in Darija SKUBIC

Urednici

Tatjana Devjak in Darija Skubic

**IZZIVI PEDAGOŠKEGA KONCEPTA
REGGIO EMILIA**

Profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev
za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel
koncepta **Reggio Emilia** na področju predšolske vzgoje
2008–2013

IZZIVI PEDAGOŠKEGA KONCEPTA REGGIO EMILIA

Urednici

Tatjana DEVJAK in Darija SKUBIC

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Ljubljana, junij 2009

Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia

<i>Urednici</i>	Tatjana Devjak, Darija Skubic
<i>Recenzentki</i>	Majda Pšunder, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru in Milena Ivanuš Grmek, Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru
<i>Slovenski jezikovni pregled</i>	Tomaž Petek
<i>Angleški jezikovni pregled</i>	Aleksandra Košir Hribar
<i>Izdala in založila</i>	Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani
<i>Za izdajatelja</i>	Janez Krek, dekan
<i>Oblikovanje in prelom</i>	Igor Cerar
<i>Tisk</i>	Tiskarna Littera picta d.o.o. Ljubljana
<i>Naklada</i>	700 izvodov

©2009 avtorji

Knjigo financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za šolstvo in šport.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.2.091.4(082)

IZZIVI pedagoškega koncepta Reggio Emilia / urednici Tatjana Devjak in Darija Skubic. - Ljubljana : Pedagoška fakulteta, 2009

ISBN 978-961-253-036-5

1. Devjak, Tatjana
245998080

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani je izključni imetnik vseh materialnih avtorskih pravic te publikacije. Prepovedano je kopiranje ali kakršnokoli razmnoževanje dela brez dovoljenja založbe in avtorjev.

KAZALO VSEBINE

Uvod v monografijo	1
<i>T. Devjak, M. Batistič Zorec, N. Turnšek, D. Krnel, T. Hodnik Čadež, D. Skubic, A. Hočevar</i>	
Posebna pedagoška načela pristopa Reggio Emilia na področju predšolske vzgoje	7
<i>A. Hočevar, M. Kovač Šebart, D. Štefanc</i>	
Sopdelovanje z okoljem in problematika participacije v pedagoškem pristopu Reggio Emilia	17
<i>M. Baristič Zorec</i>	
Otroci so različni	37
<i>M. Baristič Zorec, D. Krnel</i>	
Prednost učenja pred poučevanjem	47
<i>A. Polak</i>	
Timsko delo z vidika pedagoškega pristopa Reggio Emilia	77
<i>R. Bračun Sova</i>	
Likovna umetnina v predšolski vzgoji: vzporednice med načeli pedagoškega pristopa Reggio Emilia in spoznanji komunikativne muzejske pedagogike	93
<i>U. Podobnik</i>	
Raznolikost in subjektivna izražanja – porok likovne prepričljivosti in izvirnosti	103
<i>H. Korošec</i>	
Lutkovna in dramska igra v otrokovih »sto jezikih«	119
<i>B. Borota</i>	
Podoba »velikega« glasbenika skozi očala Reggio Emilia	135
<i>V. Geršak</i>	
Plesno ustvarjanje v pedagoškem konceptu Reggio Emilia	151

D. Skubic

Razvoj in uporaba vseh čutil, spodbujanje in omogočanje vseh oblik izražanja: jezikovno izražanje v pedagoškem pristopu Reggio Emilia	161
--	------------

J. Zajec

Gibalna dejavnost v vrtcu po pedagoških načelih koncepta Reggio Emilia	175
---	------------

T. Devjak, L. Novak, J. Lepičnik Vodopivec

Kakovostna interakcija in komunikacija	189
---	------------

N. Turnšek, T. Hodnik Čadež, D. Krnel

Projektni pristop kot strategija spodbujanja participacije otrok v učenju in soustvarjanju življenja v vrtcu	209
---	------------

V. Podgornik, T. Devjak, J. Vogrinc

Zagotavljanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela s pomočjo samoevalvacije in raziskovanja	235
--	------------

Predstavitev avtorjev	247
------------------------------------	------------

Imensko kazalo	249
-----------------------------	------------

Stvarno kazalo	255
-----------------------------	------------

UVOD V MONOGRAFIJO

Znanstvena monografija Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia: Profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel koncepta Reggio Emilia na področju predšolske vzgoje v letih 2008–2013 vključuje 15 izvirnih znanstvenih prispevkov različnih strokovnjakov s področja predšolske vzgoje. Vsebino prispevkov na kratko predstavimo v nadaljevanju.

Uvodni prispevek *Posebna pedagoška načela pristopa Reggio Emilia na področju predšolske vzgoje* avtoric in avtorja dr. Tatjane Devjak, dr. Marcele Batistič Zorec, dr. Nade Turnšek, dr. Dušana Krnela, dr. Tatjane Hodnik Čadež, dr. Darije Skubic in dr. Andreje Hočever prikazuje glavne cilje projekta z naslovom »Profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel koncepta Reggio Emilia na področju predšolske vzgoje v letih 2008–2013«. To je projekt Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, financirata ga Evropski socialni sklad in Ministrstvo za šolstvo in šport. Temeljlil bo na analizi, razvijanju in vključevanju posameznih elementov pristopa Reggio Emilia v vrtce v slovenskem okolju. V vrtce bodo preko projekta vključeni le tisti elementi pristopa Reggio Emilia, ki jih bomo prepoznali kot nadgradnjo oz. oplemenitev Kurikula za vrtce (1999).

V prispevku *Sodelovanje z okoljem in problematika participacije v pedagoškem pristopu Reggio Emilia* avtorici dr. Andreja Hočever in dr. Mojca Kovač Šebart obravnavata sodelovanje vrtca z okoljem in analizira problematiko participacije otrok, staršev in predstavnikov lokalne skupnosti v pedagoškem pristopu Reggio Emilia. Predstavita pojmovanje kulture kot foruma in vrtca kot 'laboratorija' kulture, saj obe razumevanji predstavljata okvir znotraj katerega zagovorniki pedagoškega pristopa RE utemeljujejo sodelovanje vrtca z okoljem in pomen participacije nasploh. V predstavitvi opozarjata tudi na teoretske nedoslednosti v utemeljitvah pristopa RE in dokazujeta, da je ta lahko koristna »strokovna provokacija«, ki omogoča dodatno refleksijo delovanja javnih vrtcev v Sloveniji, da pa se je treba pri razmislekih o njem izogniti nevarnostim romantiziranja in nereflektiranega privzemanja predpostavk in teoretsko šibkih izpeljav, ki jih srečujemo v predstavitvenih in promotivnih besedilih tega pristopa.

V prispevku *Otroci so različni* avtorica dr. Marcela Batistič Zorec poudari pomen individualnega (subjektivnega) in družbenega pojmovanja otroka in otroštva. »Otrok« in »otročstvo« sta družbena konstrukta, ki vplivata na to, kakšen odnos imamo do otrok in kako z njimi ravnamo. V kratkem pregledu skozi sodobno zgodovino prikaže, kako so se spreminjali pogledi na otroke in vzgojo. Avtorica je kritična do prevladujočih (biologističnih in univerzalističnih) psiholoških teorij, ki so z »normalizacijo« razvoja

povzročile, da tudi edukacijski diskurz postaja vse bolj diskurz primanjkljajev. V Reggio pristopu so se oddaljili od teh pojmovanj, poudarjajo pomen »poslušanja« otrok skozi njihovih »sto jezikov«, pomemben cilj pa je spodbujanje razvoja otrokove identitete.

V prispevku ***Prednost učenja pred poučevanjem*** avtorja dr. Marcela Batistič Zorec in dr. Dušan Krnel predstavita pogledi na učenje in poučevanje v različnih pedagoških konceptih skozi zgodovino. V osrednjem delu prispevka obravnavata ključna teoretska izhodišča o razvoju mišljenja, učenju in poučevanju, ki so vplivala na Reggio Emilia pristop: razlage M. Montessori, Deweyja, Piageta, Vigotskega, Brunerja, M. Donaldson in Gardnerja. Teoretska izhodišča avtorja dopolnjujeta z razlagami in primeri s področja naravoslovja. Prispevek zaključita s primerjavo postmodernega pristopa Reggio Emilia z modernimi, k otroku usmerjenimi oz. razvojno ustreznimi programi predšolske vzgoje.

V prispevku ***Timsko delo z vidika pedagoškega pristopa Reggio Emilia*** avtorica dr. Alenka Polak poudari, da se tim v oddelku vrtca oblikuje na temelju pozitivne soodvisnosti, da bi skupaj oblikovali in dosegli skupne cilje, ki jih vsak posamezni strokovni delavec v oddelku ne bi mogel doseči. Timsko delo je pogojeno s skupnimi, timsko oblikovanimi cilji v okviru posameznih aktivnosti in dejavnosti, ki so v pedagoškem pristopu Reggio Emilia usmerjeni k poudarjanju in spodbujanju ustvarjalnosti ter samostojnega raziskovanja otrok. Pozitivna soodvisnost je temeljni psihološki proces, ki omogoča učinkovito timsko delo; prispeva k občutkom medsebojne povezanosti. Vzdušje v timu je v veliki meri odvisno od tega, kako člani tima zaznavajo ovire in konflikte ter od strategij reševanja teh problemov. Ko se problemi v timu ne zaznavajo več kot ogrožajoči in predstavljajo vir zdrave timske interakcije, se tim razvija.

V prispevku ***Likovna umetnina v predšolski vzgoji: vzporednice med načeli pedagoškega pristopa Reggio Emilia in spoznanji muzejske komunikativne pedagogike*** avtorice Rajke Bračun Sova so predstavljeni nekateri vidiki vključevanja likovne umetnine v umetnostno dejavnost na predšolski stopnji, ki temeljijo na načelih pedagoškega pristopa Reggio Emilia, to so: večsenzorna zaznava, spodbujanje in omogočanje različnih oblik izražanja, vpetost vrtca v kulturno okolje. Avtorica opredeli razloge za vključevanje likovnih umetnin v predšolsko vzgojo in osvetli različne metode interpretacije oz. vrednotenja likovnih umetnin, pri čemer se opira na spoznanja komunikativne pedagogike umetnostnih muzejev.

Prispevek ***Raznolikost in subjektivnost izražanja – porok likovne prepričljivosti in izvirnosti*** avtorice dr. Uršule Podobnik je razdeljen na dva dela. V prvem delu avtorica predstavi pedagoški pristop Reggio Emilia z vidika razvijanja sposobnosti opazovanja.

V drugem delu pa poudari pomen omogočanja in spodbujanja različnih oblik izražanja, ki jih je kot t. i. sto jezikov izpostavil L. Malaguzzi. Temeljno vodilo pedagoškega pristopa Reggio Emilia je upoštevanje otroka kot aktivnega sooblikovalca v ustvarjalnem procesu. Otroku je omogočeno ohranjanje in razvijanje lastnih ustvarjalnih potencialov, glede na poudarjeno vlogo dela v manjših skupinah pa se sočasno razvija tudi otrokova sposobnost sodelovanja, komuniciranja, prilagajanja in občutek pripadnosti določeni sredini.

Prispevek *Razvoj in uporaba vseh čutil, spodbujanje in omogočanje vseh oblik izražanja, dokumentiranje in arhiviranje izdelkov – lutkovna in dramska igra v otrokovih sto jezikih* avtorice mag. Helene Korošec predstavlja lutkovne in dramske dejavnosti v vrtcu, izhajajoč iz načel kreativne gledališke vzgoje, Kurikula za vrte in simbolne igre. Omenjena teoretična izhodišča otroškega gledališča avtorica poveže s pedagoškim pristopom Reggio, ki prav lutka vidi kot močno sredstvo za socializacijo in razvoj identitete ter poudarja, da ima otrok sto jezikov, s katerimi se lahko izraža, zato se gledališče z vrsto nebesednih izraznih sredstev s tem pristopom popolnoma zlije v eno. Za vzgojitelja, ki spodbuja kreativnost, samostojnost in raziskovanje otroka po vzoru njegove simbolne igre, je pomemben proces, v katerem se te gledališke dejavnosti odvijajo, zato je dokumentiranje, ki ima v pedagoškem pristopu Reggio pomembno vlogo, tj. spremljanje razvoja gledališkega projekta in otrokovega razvoja z videokamero in fotografiranjem, toliko pomembnejše.

V prispevku *Podoba »velikega« glasbenika skozi očala Reggio Emilia* avtorica dr. Bogdana Borota razpravlja o pomenu slušne zaznave in okolja na otrokov (glasbeni) razvoj, pri čemer opredeli spodbudno glasbeno okolje kot zvočno in fizično okolje, bogato z različnimi glasbenimi izraznimi prvinami in sredstvi, v katerem potekajo procesi zgodnje inkulturalizacije. Glasbena doživetja, estetske izkušnje in pomene, ki jih otrok daje zvokom in glasbi, pa uspešno prepoznavamo v likovnih izdelkih oz. grafičnih prezentacijah, ki nudijo ponovno, vendar drugačno doživljajsko in miselno povezavo z glasbo.

V prispevku *Plesno ustvarjanje v pedagoškem konceptu Reggio Emilia* avtorica Vesna Geršak osvetli pomen plesnega izražanja v pedagoškem konceptu Reggio Emilia in predstavi plesno vzgojo kot del celostnega učenja, ki pozitivno vpliva na vsa področja otrokovega razvoja. Predstavi vzporednice med Malaguzzijevo teorijo o 100 jezikih otroškega izražanja, Gardnerjevo teorijo mnogoterih inteligenc in Glasserjevo teorijo o štirih temeljnih človekovih potrebah. Omenjene teorije avtorica poveže s cilji plesne vzgoje v vrtcu.

V prispevku *Razvoj in uporaba vseh čutil, spodbujanje in omogočanje vseh oblik izražanja: jezikovno izražanje v pedagoškem pristopu Reggio Emilia* avtorica dr.

Darija Skubic predstavi pomen jezikovnega izražanja v pedagoškem pristopu Reggio Emilia. Gardnerjevo pojmovanje jezikovne inteligence najprej primerja z de Saussurjevo dihotomijo jezik vs. govor, nato s sodobnim evropskim pojmovanjem komunikacijske kompetence/sporazumevalne zmožnosti in mestom, ki ga ima v slovenskem Kurikulu za vrtce. Avtorica izpostavi pomembno vlogo »pedagogike poslušanja«, ki temelji na aktivnem dialogu med vzgojiteljem in odraslim, v katerem otrok usvaja temeljne prvine kritičnega poslušanja in govorjenja, zato spregovori tudi o vrstah poslušanja in o menjavanju vlog kot o bistveni dialoški/pogovorni prvini. Otrokovo vedenje o poslušalskih in pogovornih strategijah je temelj za razvoj njegove pismenosti in kasnejše uspešnosti v šoli.

V prispevku *Gibalna dejavnost v vrtcu po pedagoških načelih koncepta Reggio Emilia* avtorica Jera Zajec izpostavi specifičnost otrokovega razvoja, ki poteka izrazito celostno na vseh področjih hkrati (na telesnem, gibalnem, spoznavnem, čustvenem in na socialnem), zahteva načrten in harmoničen pristop k vsem omenjenim področjem, saj sprememba na enem vpliva na spremembe na vseh preostalih področjih. V pedagoškem konceptu Reggio Emilia ni eksplicitno izpostavljenega področja gibanja, zato je namen tega prispevka umestiti gibanje v omenjeni pedagoški koncept, saj brez ustreznega poseganja v omenjeno področje ne bi mogli izpeljati temeljnih načel koncepta, ki izhajajo iz kompetentnega otroka.

Prispevek avtoric dr. Tatjane Devjak, mag. Leonide Novak in dr. Jurke Lepičnik Vodopivec *Kakovostna interakcija in komunikacija* poudari pomen kakovostne interakcije in komunikacije, ki je ena ključnih poti pri doseganju ciljev predšolske vzgoje. Izpostavijo »pedagogiko poslušanja«, ki so jo razvili v pristopu Reggio Emilia pod vodstvom L. Malaguzzija in C. Rinaldi kot element komunikacije, ki med učenjem in po njem omogoča skupini in vsakemu posamezniku opazovanje samega sebe z vidika drugega in s svojega vidika.

V prispevku *Projektni pristop kot strategija spodbujanja participacije otrok v učenju in soustvarjanju življenja v vrtcu* avtorji dr. Nada Turnšek, dr. Tatjana Hodnik Čadež in dr. Dušan Krnel predstavijo projektno delo kot eno izmed ključnih karakteristik učnega pristopa k učenju in poučevanju, ki se izvaja v vrtcih, utemeljenih na pedagoškem konceptu Reggio Emilia (RE) vrtcev. Prispevek se osredotoča na teoretska izhodišča in značilnosti projektnega pristopa k učenju v RE in v slovenskih vrtcih; ta zagotavlja otrokom prevzemanje dejavne vloge v procesu učenja, konstruiranju novega znanja, reševanja problemov ... in/ali jim omogoča, da se v večji meri udeleženi v kreiranju vrtčevskega vsakdana in odločanju.

V prispevku *Zagotavljanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela s pomočjo samoevalvacije in raziskovanja* avtorji Vesna Podgornik, dr. Tatjana Devjak in dr.

Janez Vogrinc utemeljujejo samoevalvacijo dela v vzgojno-izobraževalnih institucijah kot pomemben dejavnik zagotavljanja kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela. Izhodišče zagotavljanja kakovosti vzgojno-izobraževalnega sistema je kakovost dela vsake konkretne edukacijske inštitucije, zato je logično, da so države vsepovsod pričele intenzivno spodbujati tudi samoevalvacijo dela v vrtcu in šoli in ukrepe ter procese, ki jih za zagotavljanje kakovosti izvaja avtonomno in na lastno pobudo vsaka posamezna vzgojno-izobraževalna inštitucija. Samoevalviranje vzgojno-izobraževalnega dela je hkrati tudi pomemben dejavnik vzgojiteljevega profesionalnega razvoja.

Tatjana Devjak in
Darija Skubic

Iz recenzij ...

Avtorski prispevki so znanstveni in prav vsi predstavljajo pomembno vez med pedagoško teorijo in prakso, sočasno pa omogočajo pomemben doprinos k razvoju predšolske vzgoje.

Prispevki so zapisani slogovno čisto in kljub temu, da uporabljajo bogato strokovno terminologijo utegnejo biti zanimivi in berljivi tudi za ne strokovno javnost.

Korektna je uporaba znanstvenega aparata in najnovejše bibliografije iz različnih strokovnih in znanstvenih področij.

Pričujoča znanstvena monografija predstavlja izjemen, nov in svež prispevek k razvoju slovenske predšolske vzgoje, ki ga bo lahko koristno uporabljala študentska populacija, ne le tista, ki se vključuje v programe predšolske vzgoje, ampak tudi vsi tisti študenti, ki se izobražujejo za učiteljski poklic, uporabljali jo bodo lahko vsi tisti, ki si za dobro otroka in njegov ugoden razvoj prizadevajo profesionalno in neprofesionalno narediti še kaj.

Prof. dr. Majda Pšunder

Pomembno je predstavljena vloga vzgojitelja, kako naj »ne hodi pred otroki ali za njimi«, temveč se mora biti pripravljen ob njih in od njih učiti, kar pravzaprav opozarja na pomembno vlogo in mesto vseživljenjskega učenja.

Prav tako so zanimivo predstavljene različne didaktične strategije, med njimi naj izpostavim projektni pouk, ki poteka tudi v vrtcih, ki izhajajo iz koncepta Reggio Emilia. Tako predstavljen koncept je v skladu z evropskimi ogrodi kvalifikacij, ki med drugim izpostavljajo premik od predmetnega pristopa k projektnemu delu.

Znanstveni prispevki pomenijo pomemben doprinos k razvoju predšolske vzgoje in izobraževanja vzgojiteljic in vzgojiteljev predšolskih otrok in predstavljajo pomemben most med teorijo in prakso ter prispevajo k prenosu pomembnih in uspešnih praks iz tujine v naš prostor. Monografija predstavlja pomemben prispevek k razvoju predšolske vzgoje v slovenskem prostoru.

Izr. prof. dr. Milena Ivanuš Grmek

*Profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev
za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel
koncepta **Reggio Emilia** na področju predšolske vzgoje
2008–2013*

ISBN 978-961-253-036-5

9 789612 530365